

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΕΣΔΔ-ΕΣΤΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Ο διαγωνισμός της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης προϋποθέτει, ως γνωστόν, συνδυασμό συνδυαστικής γνώσης της εξεταστέας ύλης και θεμάτων πολιτικής και οικονομικής επικαιρότητας. Τα Πανεπιστημιακά Φροντιστήρια «ΚΟΛΛΙΝΤΖΑ» ξεκινούν άμεσα την προετοιμασία των υποψηφίων σε ολιγομελείς ομίλους για το διαγωνισμό αυτό και παραθέτουν χρήσιμα θέματα ανάπτυξης, τα οποία αντλούνται από την τράπεζα των δεκάδων προσομοιωτικών εφαρμογών που επιμελούνται οι εξειδικευμένοι συνεργάτες μας.

Σύνταξη: Αυλίδου Εύα, Ms Politikwissenschaft of Ludwig Maximilian Universitaet

ΘΕΜΑ: Η Αρχή της Νομιμοποίησης (αρχή του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της εκτελεστικής εξουσίας ν' απαιτεί την υπακοή των πολιτών)

Στα σύγχρονα φιλελεύθερα κράτη δικαίου, η Αρχή της Νομιμότητας πρέπει να συμπληρώνεται από την Αρχή της Νομιμοποίησης. Η κρατική εξουσία δεν πρέπει μόνο να είναι νόμιμη (να συμφωνεί με το νόμο) αλλά και συντονισμένη με τους κανόνες που θεσπίζει ο βασικός νόμος του κράτους, το **σύνταγμα**.

Η Αρχή της Νομιμοποίησης επιβάλλει τη **συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος των κυβερνήσεων να απαιτούν την υπακοή των πολιτών**. Συνεπώς, η νομιμοποίηση αποτελεί το **θεμέλιο της εξουσίας**, αφού η μορφή της εξουσίας που στηρίζεται μόνο στη βία είναι εύθραυστη. Η απαίτηση για νομιμοποίηση της κρατικής δραστηριότητας έγινε η βάση του νεότερου κράτους δικαίου της Δύσης. Η διαδικασία της νομιμοποίησης αποδίδει σε κάποιον/κάποιους έναν εξουσιαστικό ή δεσμευτικό χαρακτήρα, μεταμορφώνοντας τη δύναμη σε πολιτική εξουσία (όπως την ορίσαμε παραπάνω). Η **απαίτηση για νομιμοποίηση της κρατικής δραστηριότητας** είναι η βάση του νεότερου κράτους δικαίου, έτσι όπως αυτό γεννήθηκε κι αναπτύχθηκε στη Δύση.

Οι πολιτικοί φιλόσοφοι αντιμετωπίζουν τη νομιμοποίηση ως μια ηθική ή ορθολογική αρχή, πάνω στην οποία θεμελιώνεται το δικαίωμα των κυβερνήσεων ν' απαιτούν την υπακοή των πολιτών.

Το θέμα της νομιμοποίησης συνδέεται μ' ένα από τα πιο βασικά πολιτικά θέματα, αυτό της **πολιτικής δέσμευσης του ατόμου**. Γιατί πρέπει οι πολίτες να νιώθουν δεσμευμένοι στο ν' αποδέχονται την εξουσία της κυβέρνησης; Είναι υποχρεωμένοι να το κάνουν αυτό; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις που καθορίζουν τη νομιμοποίηση ή τη μη νομιμοποίηση μιας εξουσίας;

Ο σημαντικότερος Γερμανός κοινωνιολόγος **Μαξ Βέμπερ** θεωρείται ο κλασικός μελετητής του θέματος της νομιμοποίησης. Όπως είδαμε παραπάνω, ταξινομήσε τα συστήματα εξουσίας και το είδος πολιτικής νομιμοποίησης που αντιστοιχεί στο καθένα:

α) η παραδοσιακή εξουσία - παραδοσιακή νομιμοποίηση,

β) η χαρισματική εξουσία – χαρισματική νομιμοποίηση, και

γ) η ορθολογική ή νόμιμη εξουσία – ορθολογική ή νόμιμη νομιμοποίηση.

• **Παραδοσιακή νομιμοποίηση:** στηρίζεται σε παλιά έθιμα και παραδόσεις που θεωρούνται αδιαμφισβήτητα. Η παραδοσιακή εξουσία θεωρείται νόμιμη αφού «υπάρχει από πάντα». Τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα παραδοσιακής εξουσίας και νομιμοποίησης συναντάμε σε φυλές ή μικρές ομάδες με τη μορφή της πατριαρχίας (η κυριαρχία του πατέρα πάνω στην οικογένεια ή τους υπηρέτες) και στη γεροντοκρατία (η εξουσία των γεροντότερων).

Η παραδοσιακή εξουσία συνδέεται στενά με τα κληρονομικά δικαιώματα και προνόμια, όπως βλέπουμε να ισχύει σήμερα στις δυναστείες της Σαουδικής Αραβίας, του Κουβέιτ και του Μαρόκο. Παρόλο που στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες έχει περιθωριακό ρόλο, η επιβίωση της συνταγματικής μοναρχίας (Μ. Βρετανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ισπανία κ.ά.) συμβάλλει στη διαμόρφωση του πολιτικού κλίματος με αξίες όπως ο σεβασμός και η αίσθηση του καθήκοντος.

• **Χαρισματική νομιμοποίηση:** βασίζεται στη δύναμη της προσωπικότητας ενός ατόμου, στο χάρισμά του/της. Δεν συνδέεται με την κοινωνική θέση ή το αξίωμα του χαρισματικού ατόμου, αλλά με το αν και κατά πόσο αυτό διαθέτει ηγετικές ικανότητες ως προς το ν' απευθύνεται άμεσα και προσωπικά στους οπαδούς του/της.

Παρόλο που πολιτικοί ηγέτες όπως οι ντε Γκολ, Κένεντι, Κλίντον κ.ά. ενίσχυσαν την πολιτική τους εξουσία χάρη στις προσωπικές τους ικανότητες, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε χαρισματική τη νομιμοποίηση της πολιτικής τους ισχύος, αφού η εξουσία τους στηρίχθηκε στα τυπικά δικαιώματα που τους έδωσε το αξίωμά τους. Αντίθετα, πολιτικοί όπως οι Ναπολέον, Μουσολίνι, Φιντέλ Κάστρο, Καντάφι κ.ά. είναι πιο κοντά στο να είναι χαρισματικοί.

Αλλά, η χαρισματική εξουσία δε είναι μόνον ταλέντο ή δώρο της Φύσης. Τα συστήματα προσωπικής εξουσίας συνδέονται με την προσωπολατρία, μέσω της οποίας «κατασκευάζονται» χαρισματικοί ηγέτες. Όταν η νομιμοποίηση θεμελιώνεται πάνω σ' ένα πρόσωπο, μπορούν να συμβούν δύο πράγματα: α) Αφού η χαρισματική **εξουσία** δεν στηρίζεται πάνω σε κανόνες, είναι απεριορίστη. Ο ηγέτης είναι ένας αλάνθαστος κι αδιαμφισβήτητος Μεσσίας στον οποίον υπακούουν οι μάζες. β) Η εξουσία είναι τόσο στενά συνδεδεμένη μ' ένα συγκεκριμένο πρόσωπο που δεν μπορεί να επιβιώσει μετά την αποχώρησή του από την πολιτική δράση ή το φυσικό του θάνατο – όπως συνέβη με τα καθεστώτα των Ναπολέοντα, Μουσολίνι και Χίτλερ.

• **Ορθολογική ή νόμιμη νομιμοποίηση:** αυτό το είδος νομιμοποίησης συνδέει την εξουσία μ' ένα **σαφές σύστημα απρόσωπων νομικών κανόνων**. Είναι η χαρακτηριστική μορφή εξουσίας

ας που συναντάμε στα σύγχρονα φιλελεύθερα κράτη. Η εξουσία ενός προέδρου, ενός πρωθυπουργού ή όποιου κυβερνητικού αξιωματούχου καθορίζεται και περιορίζεται από συνταγματικούς κανόνες.

Το σημαντικό πλεονέκτημα της ορθολογικής σε σχέση με την παραδοσιακή και τη χαρισματική νομιμοποίηση είναι ότι, **επειδή αυτή αποδίδεται σ' ένα αξίωμα κι όχι στο πρόσωπο που το κατέχει, έχει λιγότερες πιθανότητες να γίνει αντικείμενο κατάχρησης κι αδικίας.** Αυτό το είδος νομιμοποίησης περιορίζει την κυβέρνηση και, συγχρόνως, προωθεί την αποδοτικότητα της καταμερίζοντας ορθολογικά τις λειτουργίες της. Ωστόσο, ο Βέμπερ αναγνώρισε το γεγονός ότι η σημασία που η ορθολογική νομιμοποίηση δίνει στο βαθμό αποδοτικότητας μπορεί να δημιουργήσει ένα απρόσωπο κι απάνθρωπο κοινωνικό περιβάλλον, όπου τον πρώτο λόγο θα έχουν αυστηρές κι άκαμπτες γραφειοκρατικές μορφές οργάνωσης.

Η ταξινόμηση της νομιμοποίησης του Βέμπερ εξακολουθεί και σήμερα να έχει ισχύ. Παρόλα αυτά, αναγνωρίζουμε σ' αυτήν κάποια όρια. Εστιάζοντας πάνω στη νομιμοποίηση ενός πολιτικού συστήματος ή ενός συστήματος κανόνων, ο Βέμπερ δεν αναφέρεται στις περιπτώσεις εκείνες όπου αμφισβητείται η νομιμοποίηση αντιλαϊκών μέτρων ή κυβερνήσεων και ηγετών χωρίς κύρος.

Για παράδειγμα, τα αντιλαϊκά μέτρα της Μ. Θάτσερ κατά τη δεκαετία του 1990 στη Μ. Βρετανία που προκάλεσαν την έντονη δυσαρέσκεια του λαού και την απώλεια του πρωθυπουργικού της αξιώματος. Δεν επρόκειτο, όμως, για απώλεια της νομιμοποίησης, με την έννοια ότι **δεν αμφισβητήθηκε η ορθότητα του ίδιου του πολιτικού συστήματος.** Έτσι, το 1990 διατηρήθηκε η νομιμοποίηση του βρετανικού πολιτικού συστήματος, επειδή οι πολίτες αναγνώρισαν ότι ακόμη κι όταν κάποια μέτρα των ηγετών τους δεν είναι καθόλου δημοφιλή, οι κυβερνήσεις εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα να εκλέγονται ή να χάνουν την εξουσία.

Η νομιμοποίηση της κρατικής εξουσίας που συνδέεται με το θέμα της **πολιτικής δέσμευσης του ατόμου**, έχει τα εξής βασικά χαρακτηριστικά:

- **Ασκείται βάσει εδραιωμένων κανόνων**, είτε αυτοί είναι ενσωματωμένοι στο επίσημο νομικό σύστημα, είτε είναι άγραφες (άτυπες) συμβάσεις
- Η κρατική εξουσία νομιμοποιείται επειδή αποτελεί **πεποίθηση τόσο των κυβερνώντων όσο και των κυβερνώμενων.**
- Η νομιμοποίηση της κρατικής εξουσίας στηρίζεται στη **συναίνεση των κυβερνώνμενων,**
- **στην ύπαρξη και ισχύ των εκλογών και του κομματικού ανταγωνισμού,**
- **και στην ύπαρξη και ισχύ συνταγματικών κανόνων** που αντανακλούν τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες θέλουν να κυβερνώνται.